

IV col·loqui internacional del projecte *Mimesi*

METAFICCIÓ: RENAIXEMENT & BARROC

METATEATRE BARROC

Luke Arnason (York University, Toronto)

*Hétérogénéité de la représentation théâtrale en France au XVIIe siècle :
parathéâtre et métathéâtre*

Gràcies al renovat interès pels gèneres més espectaculars de l'època barroca, com ara les comèdies-ballet de Molière o les òperes de Lully, els investigadors de la literatura s'interessen cada vegada més pel que Alain Viala anomena el teatre «orné» o teatre «à ornements» (*La France Galante*). Aquesta ornamentació –pròlegs, epílegs, entremesos, cors...- poden ser qualificats com a paratextuals, per analogia amb els paratextos tipificats per Gérard Genette (*Seuils*).

La finalitat dels paratextos, segons Genette, és garantir a l'obra «un destí d'acord amb el pla de l'autor». Els ornaments que m'interessen són, per tant, molt sovint a la vegada paratextuals (situats fora de l'acció principal) i metateatral, en la mesura que, tot anunciant el pla de l'autor, posen de relleu l'artificialitat de l'obra principal i n'expliquen els seus paràmetres hermenèutics. A les comèdies aquest efecte metateatral sovint s'obté per la inserció de breus «comèdies de comediant», en forma de pròlegs i d'entremesos, en els quals els actors fan referència explícita a la peça que s'està representant i als aspectes pràctics de la representació. Aquesta pràctica és especialment sorprenent al teatre de Montfleury i de Baron. Als gèneres dramàtics més seriosos, al contrari, la peça principal es presenta generalment com a entreteniment, concebut per celebrar un esdeveniment concret i el pròleg es limita a especificar-lo. Aquesta mena de *mise en abîme* apareix gairebé de manera sistemàtica a les òperes de Lully. Les ornamentacions teatrals experimenten una evolució considerable en el decurs del segle XVII : si a començament de segle solen adoptar la forma de discurs (arenga o monòleg), a partir de la segona meitat del segle esdevenen veritables escenes, amb múltiples personatges i trama pròpia.

El primer objectiu de la ponència és demostrar l'omnipresència d'aquests elements a l'escena francesa del segle XVII i esbossar-ne una tipologia per gèneres i períodes. La idea d'una utilització quasi sistemàtica de l'ornamentació parateatral i metateatral és evidentment contrària a la imatge convencional del teatre clàssic francès, imatge

massa influïda per la teoria dramàtica de l'època. El segon objectiu és estudiar les divergències entre teoria i pràctica. Divergències il·lusòries, en certa mesura : d'una banda, el metateatre es concentra en els ornaments externs a l'acció principal, cosa que permet evitar que trenqui la il·lusió dramàtica i la unitat d'acció; d'altra banda, l'augment de dramatització d'aquests components demostra la voluntat de respectar l'economia de l'acció i de fer que tota la representació, inclosos aquests components, sigui «necessària», en el sentit que Corneille donava al terme, tot vinculant l'ornamentació a l'obra i creant un conjunt més homogeni a nivell formal. No obstant això, en estudiar a fons l'estructura de la representació a l'època, ens adonem que els actors, i cal suposar que també els espectadors, estaven molt menys preocupats que els teòrics i els autors per mostrar la unitat de l'espectacle. Els textos dramàtics impresos, a través dels quals la comunitat científica fa la major part de les seves recerques, amaguen (voluntàriament o involuntària) aquesta situació. Com que la major part de les ornamentacions no van ser escrites per l'autor de l'obra principal, no tenien lloc a l'obra impresa, de manera que es perpetuava la visió de la «unitat» del teatre clàssic. En canvi, l'anàlisi de l'estructura convencional de la representació –tant a la cort com als teatres públics– mostra que la representació teatral era, en realitat, un conjunt heterogeni d'entreteniments.